

ČTVRTLETNÍK

ZIMA 2016/2017

PROPAMÁTKY

Architektura a její osvěta

ROZHOVOR S ARCHITEKTKOU MARCELOU STEINBACHOVOU
O PRŮMYSLOVÉM DĚDICTVÍ S LUKÁŠEM BERANEM A JANEM ZIKMUNDEM
ZAJÍMAVÁ REKONSTRUKCE KOSTELA NANEBEVZETÍ PANNY MARIE V HORNÍM MARŠOVĚ

Filip Šlapal

ÚVODEM

V roce 2017 slaví Institut pro památky a kulturu, vydavatel tohoto časopisu, své první kulaté výročí od založení. Ano, už celých 10 let se věnujeme svému poslání, tedy osvětě a šíření pozitivních informací a příkladů z praxe v péči o památky.

Osobně vidím za cestou, kterou naše organizace ušla, především příběhy lidí. Lidí, kteří s osobním nasazením každý den pracují na tom, čemu věří a co dává smysl i ostatním. Takové jsou totiž reakce našich příznivců, které si můžete přečíst na straně 23. Spolu s nimi vidím ale také naše rodiny, které nás při práci podporují. Nemohu opomenout zástupce institucí a úřadů, neziskových organizací a také odborných partnerů. Myslím i na pravidelné čtenáře, návštěvníky konferencí, výstav a samozřejmě na naše dárce. Vy všichni jste za uplynulých 10 let nějakým způsobem přispěli k tomu, že můžeme naše poslání dále naplňovat.

Rád bych proto všem s přícházejícím jubilejním rokem znovu a veřejně poděkoval za to, že jste s námi. Těším se, že se v průběhu roku 2017 setkáme a naše první kulatiny oslavíme společně. O podrobnostech budete včas informováni.

Aleš Kozák

DOPORUČUJEME

PŘIHLASTE SE DO GLORIA MUSAEALIS

Asociace muzeí a galerií České republiky pravidelně organizuje soutěž Gloria musaealis. Je vyhlášována ve třech hlavních kategoriích, které oceňují muzejní výstavu, publikaci a počín roku. Uzávěrka přihlášek je 28. února 2017. Smyslem soutěže je upozornit na špičkové výkony muzejních institucí i jednotlivých pracovníků v oboru muzejnictví. Návštěvníci muzeí a galerií mohou také hlasovat pro Muze-

Muzeum města Ústí nad Labem

um roku. Slavnostní vyhlášení výsledků 15. ročníku soutěže se koná 17. května 2017 ve Smetanově síni Obecního domu v Praze. Mediálním partnerem je portál PROPAMÁTKY. www.cz-museums.cz

NOVĚ ZAPSANÉ PAMÁTKY

Dokumente WM, CC-BY-SA, 3.0

Ve třetím čtvrtletí letošního roku bylo do evidence Národního památkového ústavu zapsáno 25 nemovitých kulturních památek. Ochranu naopak pozbylo 13 objektů, většina z nich se nachází na území města Brna a jeho okolí. Na seznam přibýly například dvě vily v Českém Těšíně, fara ve Vrchotových Janovicích, rudný důl Bohumír v Jívce na Trutnovsku, kašna v Hamrech na Klatovsku, drobné sakrální památky, sochy, městské i venkovské domy a další stavby.

KURZ PAMÁTKOVÉ PÉČE

Národní památkový ústav v lednu opět zahájí dvouletý kurz akreditovaný Ministerstvem školství, který poskytuje účastníkům ucelený přehled o činnostech, jež souvisí s péčí o památky. Přednášky se soustředí na prohloubení teoretických zna-

lostí z historie, architektury, filozofie, práva a dalších oborů spojených s ochranou kulturního dědictví. Představí také základní technologické postupy při opravě, obnově a restaurování památek a jejich prezentaci. Výuka se koná v Praze Na Perštýně v sídle Národního památkového ústavu. www.npu.cz

HMATOVÁ EXPOZICE

V Národopisném muzeu Národního muzea byla otevřena hmatová expozice s názvem Tradiční lidová kultura dotykem. Vznikla v rámci projektu Strážci paměti: 200 let muzejnictví v České republice. Slabozrakým a nevidomým návštěvníkům přibližuje vybraná témata spojená s životem našich předků na vesnici na přelomu 19. a 20. století. Expozici doplňují doprovodné programy, kte-

Fotoarchív Národního muzea

ré zájemcům blíže představují tradiční svátky, lidové zvyky a tradice. Součástí akce je i katalog v Braillově písmu a černočerné tisk.

René Volfík

SE SPOLKEM KRUH SE MARCELA STEINBACHOVÁ VĚNUJE TAKÉ VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE V OBORU ARCHITEKTURY.

ROZHOVOR S MARCELOU STEINBACHOVOU

Architektura a její osvěta

Profesí je architektkou, posláním propagátorkou kvalitní architektury. S neziskovou organizací Kruh, kterou založila, se věnuje vzdělávací a osvětové činnosti. Marcela Steinbachová letos získala za aktivity spolku Kruh cenu Architekt roku a byla oceněna v kategorii Výjimečný počín v rámci České ceny za architekturu.

V architektonické praxi Marcela Steinbachová často řeší projekty rekonstrukcí. Se spolkem Kruh připravuje přednášky zahraničních architektů a architektek, vydává publikace a pořádá filmový festival o architektuře. Nejširší veřejnost se s ní a Kruhem setkává při celorepublikovém festivalu Den architektury. V tomto roce se do něj zapojilo přes 60 českých a slovenských měst a zúčastnilo se ho přes 15 tisíc návštěvníků.

TEXT JAN ČERVINKA
FOTO ANDREA THIEL LHOTÁKOVÁ,
LUKÁŠ BERAN, TOMÁŠ SOUČEK,
FILIP ŠLAPAL, RENÉ VOLFÍK

Filip Šlapal

S MARTINEM RUSINOU NAVRHLA DŘEVOSTAVBU DO ŠVÝCARSKÉHO MOHREN.

Co vás v oblasti architektury v poslední době potěšilo?

Například mne potěšila realizace v Líbeznici od architekta Pavla Joby z Atelieru M1 architekti. Navrhli rekonstrukci několika domů včetně radnice. Realizace vyznívá mírně, jako by v té podobě byly domy odjakživa. Změna je ale přitom obrovská. Mám radost z práce architektů s veřejnými stavbami, která může posunout život v menších obcích a někam ho nasměrovat.

SE SKUPINOU

Na čem právě pracujete?

S architektonickým sdružením Skupina nyní pracujeme na další fázi rekonstrukce kina Světozor. Rekonstruuje domek ve Štáblovicích u Opavy. Je jedním z mála zachovaných, ostatní byly bez citu zateplené a mají vyměněná okna. Asi jako jediný zůstal neporušený. Zabýváme se jeho rekonstrukcí a dostavbou na rodinné bydlení.

Čemu věnujete více času a energie, vlastní tvorbě nebo osvětě?

Ono se to prolíná. Řekla bych, že více času věnuji určitě architektuře, ale jsou období, kdy je to v Kruhu náročnější. Například v září před Dnem architektury. Snažím se ale ani jednu z těchto oblastí nezanedbávat. Moje ideální představa je, že v Kruhu bych se měla věnovat kurátorskému výběru témat a osobností, a už ne tolik manažerským činnostem. K tomu dlouhodobě směřuji. Otázka je, zda se to podaří. Například Den architektury je čím dál více se rozvíjející akce, a tím i nároč-

Andrea Thiel Lhotáková

NA STARÉM MĚSTĚ PRAŽSKÉM MARCELA STEINBACHOVÁ REALIZOVALA REKONSTRUKCI KNIHKUPECTVÍ A KNIHOVNY FRANZE KAFKY.

nější, což už nelze zvládat v režimu, ve kterém jsme v Kruhu fungovali před šesti a sedmi lety. Spolek je potřeba stabilizovat a rozvíjet ho se stálými zaměstnanci a spolupracovníky.

Lze říct, že vám některé typy staveb nebo architektonických úkolů vyhovují více?

Jako nejdůležitější vnímám práci architekta ve veřejném prostoru. Osobně tíhnu více k exteriéru. Ten je v případě domu provázán s interiérem, ale může to být třeba zahrada, park, socha ve veřejném prostoru. Taková zadání jsou pro mne záživnější, ale věnuji se jakýmkoliv tématům a souzním s tvrzením, že není malých úkolů. Vše je potřeba a obecně lze říct, že kultivace může začít od malé věci.

Co byste ráda zkusila?

Bavila by mne rekonstrukce náměstí.

Několikrát jsme náměstí navrhovali, ale zůstala bez realizace. Také téma konverze a nemuselo by jít pouze o industriální architekturu, například nějaká budova s tváří, která by se rekonstruovala pro nové účely.

Jak se snažíte přistupovat k historické architektuře při její obnově?

Genius místa a stavby je pro nás východiskem, ke kterému se vracíme. Inspiruje nás něco vytvořit. Vždy se snažíme jej určitým způsobem znovuobjevit. Proto často očišťujeme. U většiny staveb jsem měla pocit, že jsme taková první pomoc. Zachraňujeme a odstraňujeme to, co tam být nemá. Snažíme se stavby očistit, aby vynikla původní kvalita. Tu se snažíme doplnit o něco současného. Určitě je to dialog mezi starým a novým. Nechceme razantně převálcovat předchozí. Spíš nalézt původní kvalitu a doplnit je

Andrea Thiel Lhotáková

REKONSTRUKCI CENTRA SPOLEČNOSTI FRANZE KAFKY NAVRHLA SE STEVENEM HOLLEM.

o nové. Není potřeba zachovat původní prvky za každou cenu, ale zjistit, co se dá použít, co by se mohlo navrátit vzhledem k současné nebo budoucí funkci. Snažíme se, aby náš názor byl vidět, aby nesplýval s minulostí. Aby staré a nové bylo možné při podrobnějším pohledu rozlišit.

Jak vnímáte péči o památky u nás?

Zmínila bych renovace v Itálii. Považuji za skvělé, jak rekonstruují kostely a veřejné stavby. Fascinují mne. Nemají zapotřebí z nich dělat památky, které září novotu. Spíš zachovávají starého ducha, což u nás asi stále chybí. Nenapadá mne taková rekonstrukce.

Daří se současné architektuře v historickém prostředí?

Záleží v jakém městě. Myslím, že není potřeba bourat. V zahraničí, například v Dánsku, se snaží nacházet nové

Andrea Thiel Lhotáková

V LETECH 2006 A 2007 SE PODLE PROJEKTU ARCHITEKTKY USKUTEČNILA NÍZKONÁKLADOVÁ REKONSTRUKCE KINA SVĚTOZOR. S ARCHITEKTONICKÝM SDRUŽENÍM SKUPINA NYNÍ PRACUJE NA DALŠÍ ETAPĚ.

funkce, renovovat a zachovávat původní. Jsou místa, kde lze stavět, ale jde o vůli. A nové stavby by měly vznikat na základě soutěží. Nejde o to postavit za každou cenu, ale spíš kvalitně. Soutěže jsou zárukou, že by se kvalita mohla prosadit.

Lepšíme se v architektonických soutěžích?

Je jich víc, otázka je ale, co se ve výsledku z toho postaví. Když se v Nizozemí vyhraje soutěž, je z 99 procent jisté, že se bude realizovat.

Jak vnímáte intenzivní likvidaci staveb průmyslového dědictví a architektury druhé poloviny 20. století?

V rámci Dne architektury se snažíme akcentovat také tato témata. Obecně mají starší lidé špatný vztah k architektuře 60. a 70. let. Nepovažují ji za hodnotnou. Mladší už mají jiný názor, ale nemají tak silný hlas. Mělo by to být jasně řečeno úřady a dalšími autoritami. Tyto stavby by se měly prohlašovat za kulturní památky. Veřejnost je dnes aktivnější, dokáže používat prostředky jako například petice. Něco se tedy děje, ale pokud se to neřekne z vyšších míst, pak je to boj s větrnými mlýny.

Mělo by výtvarné umění doprovázet architekturu a zdobit ji?

Mám ráda vztah umění a architektury, ale ne za každou cenu. Co mi vyložené vadí, jsou sochy poházené po veřejném prostoru bez ladu a skladu, bez principu kvality. Musí se s tím opatrně

Dovedete si představit v současnosti obdobu takzvaného procentního zákona? Fungoval by?

Dovedu, ale na základě soutěží. Musí být veřejná soutěž a komise, které budou umělecká díla vybírat. Nemusí jít pouze o dekorování, může to být komplexní řešení s architektem a dalšími profesemi. Je dobré nechat otevřené spektrum, co umění nabízí. Například konceptuální nebo světelné umění.

S KRUHEM

Co je náročnější, práce s odbornou nebo laickou veřejností?

Od začátku, když jsme zakládali Kruh, jsme chtěli, aby všechny akce byly pro veřejnost, ale až se založením Dne architektury mám pocit, že jsou skutečně pro nejširší veřejnost. Přestože jsou přednášky zdarma, jde o relativně odborný formát. Práce s veřejností je založena především na procházkách s výkladem v rámci Dne architektury. Laická veřejnost je přirozeně mnohem širší cílová skupina, a proto je obtížnější na ni cílit. Ani ne organizačně, ale spíš v nacházení lidí, které by téma zajímalo. Proto si na Den architektury externě zajišťujeme profesionály, kteří se propagací zabývají. Řekla bych, že u odborné veřejnosti jsou naše aktivity a přednášky přijímány tak, že jde o náš kurátorský výběr, který je respektován. Pomyslným vrcholem snah Kruhu byl dlouhodobý projekt s prestižní švýcarskou fakultou architektury ETH v Curychu. Byla u nás představena konkrétní škola ve své celistvosti. Je vidět, že si své pedagogy vybírá velmi

pečlivě. Prezentace se odehrávaly formou přednášek dvou osob, architekta a teoretika. Záběr přednášek, které šly často do značné hloubky, je patrný i ve sborníku, jenž jsme z přednáškového cyklu připravili.

Pokud byste měla vyzdvihnout něco z vašich aktivit, na co jste obzvláště pyšná, co by to bylo?

Nejvíce asi na skutečnost, že jsem v aktivitách setrvala dodnes. Kruh vznikl na škole s tím, že bude fungovat jeden rok. Nikoho z nás nenapadlo, že budeme dlouhodobě pokrývat vzdělávání v architektuře. Tenkrát jsme si říkali, že namotivujeme některou ze stávajících organizací, aby tyto aktivity začala zajišťovat, ale nestalo se tak. Těší mne, že jsem se nenechala odradit.

Jak jste v Kruhu dospěli k myšlence uspořádat Den architektury?

V roce 2011 jsme měli 10 let od založení Kruhu. Diskutovali jsme, jak výročí oslavit, Eva Novotná Pýchová navrhla uspořádat po Praze architektonické procházky pro veřejnost. Dodala jsem, že je to skvělý nápad a že uděláme rovnou celou Českou republiku. Den architektury bylo možné uspořádat díky tomu, že jsme za 10 let činnosti poznali nejrůznější mimopražské organizace a iniciativy. Jejich zástupci, často naši přátelé ze studií, se stali prvními průvodci Dne architektury. Netušili jsme ale, jak se program rozprostře po celé republice. Zájem nás těší, ale zároveň vyvstávají rizika. Rozhodně chceme i nadále, aby Den architektury

MARCELA STEINBACHOVÁ

- ▶ narodila se v roce 1975 v Praze
- ▶ absolvovala studium humanitní vzdělanosti na FF UK v Praze, studovala v ateliéru A1 Martina Rajniše a Jiřího Stříteckého na VŠUP v Praze a absolvovala Školu architektury Emila Prikryla na AVU v Praze, kde také dokončila doktorské studium
- ▶ zúčastnila se stáží v New Yorku, Vídni a Salcburku
- ▶ od roku 2003 provozuje vlastní praxi, v roce 2007 založila architektonické sdružení Skupina
- ▶ v roce 2001 založila neziskovou organizaci Kruh a v roce 2011 celorepublikový Den architektury
- ▶ je stálou spolupracovnicí a členkou redakční rady časopisu ERA21

Andrea Thiel Lhotáková

VE STRAŠNÍČÍCH ARCHITEKTA NAVRHLA DŮM, KTERÝ VYCHÁZÍ ZE STARÉ ZÁSTAVBY.

zůstal apolitický. Snažíme se předcházet kolizím. Neradi bychom, aby byla naše akce politicky zneužita. Měla by zůstat v odborné rovině.

Jak se daří financovat Den architektury?

Náklady z 80 procent pokrývají veřejné prostředky. Podporuje nás Ministerstvo kultury, Magistrát hlavního města Prahy, statutární město Brno, Nadace české architektury, Státní fond kultury České republiky a také soukromé společnosti. Dlouhodobě bychom chtěli získat stabilnějšího partnera. Věnovat se pak těmto vztahům je další úkol.

Nabízíte vzdělávací program pro školy. Je o něj zájem?

Program pro žáky základních a středních škol jsme připravili před třemi roky, ale zjistili jsme, že je složité pro něj na školách získat pedagogy. Často je pro ně téma architektury hůř uchopitelné. Náš program je organizačně náročný. Žáci navštíví konkrétní současnou stavbu. V ní se pak odehrává workshop s architektem dané stavby a s lektorem. Zkoordinovat budovu, školu, architekta a lektora není snadné a zájem ve školách je minimální. Programy nyní aktivně nenabízíme. Vzdělávací programy mají potenciál a jsou důležité, ale jsou spíš pro jinou instituci, která se v nich bude realizovat. Asi každá země má nějakou instituci, která se vzdělávání v architektuře věnuje. V redakci časopisu ERA21 jsme tomuto tématu před časem věnovali jedno celé číslo a byl o něj velký zájem.

MARCELA STEINBACHOVÁ SE SPOLEK KRUH ZALOŽILA CELOREPUBLIKOVÝ FESTIVAL DEN ARCHITEKTURY. LETOS SE ZAPOJOLO VÍCE NEŽ 60 MĚST A ZÚČASTNILO SE HO PŘES 15 TISÍC NÁVŠTĚVNÍKŮ.

Minulý rok jste připravila výstavu Pokoje pro Dům umění v Českých Budějovicích. Plánujete pokračovat?

Výstavu Pokoje s podtitulem Možnosti prostoru jsem připravila s lektorkou Barborou Škaloudovou. Interaktivní výstava je značně nákladná a člověk se jí v průběhu musí věnovat. Není to plakátovací výstava, kterou lze přesunout bez úsilí.

Jakou roli hrají média ve výchově a osvětě?

Určitě je dnes situace lepší, než byla v roce 2001. Existují například rubriky o bydlení, ale architektura zde není tak velkým tématem jako v zahraničí, kde každý druhý den vychází článek o kvalitní architektuře.

Jakou roli hraje neziskový sektor?

Opakovaně se stalo, že si lidé ve svých městech vyzkoušeli průvodcovství v rámci Dne architektury a pak si založili spolek. My sami jsme asi nějakým podhoubím, které inspiruje lidi v jiných městech. Samotný program Dne architektury může být také podnětný. To jsou aktivity zdola, osvěta a vize by ale byly potřeba také shora.

Jaké plány máte ve spolku Kruh?

Naše aktivity jsme výrazně rozšířili filmovým festivalem. Přivážíme filmy o architektuře ze zahraničí a máme vizi zaplatit licenci k několika filmům tak, aby mohly být promítány na více místech v rámci Dne architektury. Zužujeme aktivity ve výukových programech pro školy. Nabízíme je, ale nemáme kapacitu se jim věnovat aktivněji. Nyní je

to asi maximum, co je v našich silách. Nového nic nechystáme, snad jen to, že bychom chtěli mít v Kruhu někoho nastálo, kdo bude jeho základnou.

Sledujete linii žen v architektuře. Jaká je jejich situace v oboru?

Poslední dva roky připravujeme cyklus Architektky. Není to ale hlavní téma, nýbrž jedna z linií našeho programu. Toto téma jsme rozvíjeli v roce 2003 výstavou Povolání architekt(ka). V té době jsem viděla, že na škole je hodně žen, ale v praxi již méně. Za 10 let se situace změnila. V rámci přednáškového cyklu nedávno vystoupila například architektka z Jihoafrické republiky. Posláním přednášek je ukázat možnosti, přiblížit situaci v jiných zemích a dodat větší pocit sebevědomí.

Získala jste cenu Architekt roku. Ocenění byli i Zdeňka Vydrová a Michal Škoda. Čeho si na nich ceníte?

U Michala Škody je to jeho dlouhodobé úsilí na poli prezentace architektury. Má jasnou vizi a velmi dobrý výstavní program. U Zdeňky Vydrové je to vstřícnost v plánování. Je tou ženou, která je schopna se domluvit.

Koho byste pochválila za propagaci architektury?

Za propagaci brněnskou platformu 4AM, Michala Škodu, soutěž Českou cenu za architekturu, ročenku a další. Jakákoliv aktivita na poli architektury je vítána.

Co byste vzkázala našim čtenářům?

Nebát se současné architektury. A vybírat kvalitně architektka. ■

MONOGRAFIE BRUNO BAUERA PŘINÁŠÍ TÉŽ PŘEHLED O PROJEKTOVÁNÍ TOVÁREN V ČESKÝCH ZEMÍCH.

PRINCIPY VZNIKU PRŮMYSLOVÝCH STAVEB PŘIBLIŽÍ ROVNĚŽ KNIHA O OBILNÍCH SKLADIŠTÍCH A SILECH.

O PROJEKTU S LUKÁŠEM BERANEM A JANEM ZIKMUNDEM

Průmyslové dědictví v nových souvislostech

V předchozích několika letech se Výzkumné centrum průmyslového dědictví FA ČVUT v Praze pod vedením Benjaminu Fragnera věnovalo především plošnému mapování a dokumentaci dědictví průmyslu. Výstupem se stala řada knižních průvodců a databáze Industriální topografie. Od letošního roku pracoviště zkoumání průmyslového dědictví prohlubuje díky podpoře Ministerstva kultury v programu NAKI II. Nový projekt nám přiblížili Lukáš Beran a Jan Zikmund.

Na čem nyní ve Výzkumném centru pracujete?

Lukáš: V březnu letošního roku jsme zahájili práci na pětiletém projektu Industriální architektura – Památka průmyslového dědictví jako technicko-architektonické dílo a jako identita místa podpořeném v programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity Ministerstva kultury (NAKI II). Přímo navazuje na výsledky předchozího projektu Industriální topografie, využívá a rozvíjí jeho databázi pro další syntetizující a vyhodnocující výzkum. Hlavní metodická linie projektu sleduje obecné principy vzniku industriálních staveb, které jsou zároveň principy průmyslové civilizace – mezinárodní transfer zkušeností, tvůrčí specializace, racionalizace a zvědečnění navrhování vedoucí k typizaci. Komplementární linie naopak vychází ze současné situace výrobních areálů, která bývá výsledkem jedinečného a zpravidla dramatického stavebního vývoje, při němž se jejich funkce měnily nebo zanikaly. Ve výsledku jde o pochopení vnitřně protikladných hodnot památek průmyslového dědictví – jako komplexních, individuálních technicko-architektonických děl, které jsou součástí globálního vývoje, a zároveň nenahraditelných dějinných dokladů vytvářejících identitu konkrétního místa. Stálý tým VCPD (Benjamin Fragner, Lukáš Beran, Jan Zikmund a Petr Vorlík) pro řešení projektu posílil o dříve externí spolupra-

TEXT JAN ČERVINKA
FOTO LUKÁŠ BERAN, MAREK PŘIKRYL, MARTIN VONKA, ARCHIV RUDOLFA HOLÉHO

DALŠÍ LINIE PROJEKTU SE VĚNUJE PROMĚNĚ STAVU A FUNKCE PRŮMYSLÝCH STAVEB.

covníky: Irenu Lehkoživovou, Jakuba Potůčka, Jakuba Bacíka a Magdaleny Tayerlovou, kteří do něj přinášejí své zkušenosti a zároveň nová témata.

LUKÁŠ BERAN

- narodil se v roce 1978 v Prostějově
- studoval teorii a dějiny umění na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a doktorandský obor Trvale udržitelný rozvoj a průmyslové dědictví na katedře architektury na Fakultě stavební ČVUT v Praze
- od roku 2005 pracuje ve Výzkumném centru průmyslového dědictví, je hlavním řešitelem projektu Ministerstva kultury NAKI Industriální architektura (2016–2020)

MONOGRAFIE RUDOLFA HOLÉHO OTEVÍRÁ TÉMA PRŮMYSLÝCH DĚDICTVÍ POVÁLEČNÉHO OBDOBÍ.

Jan: Industriální topografie ale není, a z principu ani nemůže být, uzavřeným projektem. Kromě neustálé potřebné aktualizace a doplňování informací chystáme menší úpravu internetového rozhraní na adrese www.industrialnitopografie.cz a především bychom rádi v květnu příštího roku, při příležitosti 15. výročí založení VCPD, zprovoznil také mobilní aplikaci, která naplno využije potenciál této databáze, jež, pokud je nám známo, nemá v územním rozsahu a hustotě pokrytí obdoby ani v mezinárodním měřítku.

Jaké jsou plánované výstupy nového projektu?

Lukáš: S tím, že se snažíme chápat památky průmyslového dědictví jako architekturu svého druhu, souvisí úzce problematika jejich autorství. V posledních měsících jsme se věnovali dokončování dvou knih o práci specializovaných projektantů průmyslových staveb. První z nich je monografie Bruna Bauera, jenž se ve středoevropském kontextu jeví jako nejúspěšnější a zároveň poslední z „průmyslových architektů“, kteří dokázali ve své práci obsáhnout všechny provozní, konstrukční i architektonické aspekty navrhování továren. Úvodní kapitoly podávají také první přehled o projektování továren v českých zemích jako o součásti globálního vývoje hospodářských a technických poznatků a zkušeností. Druhou je monografie architekta Rudolfa Holého, autora řady významných průmyslových staveb, především mlékáren, navrhovaných v rámci systému zestátněných

projektových ústavů a realizovaných v Československu v 60. až 80. letech 20. století. Otevírá tak důležité podtéma projektu: dějiny a hodnocení průmyslového dědictví poválečného období.

Jan: Právě továrny z poválečného období mizí alarmujícím tempem a bez větší pozornosti veřejnosti, médií i odborníků. Bez nadsázky se dá říci, že většinu toho nejlepšího, co zde bylo pro průmysl v této době postaveno, jsme si už zbořili. Proto chceme v novém projektu na tuto pozoruhodnou, neznámou a opomíjenou vrstvu hlasitě upozornit. Navažeme tím také na dlouholetý výzkum architektury druhé poloviny 20. století v Ústavu teorie a dějin architektury naší fakulty, který nyní rozvíjí v širokém záběru především Petr Vorlík s týmem doktorandů, společně se členy české sekce DOCOMOMO a Pracovní skupiny pro architekturu druhé poloviny 20. století při Českém národním komitétu ICO-MOS. Jedním z výstupů projektu se za dva roky stane kniha o domácí průmyslové architektuře od roku 1945 do zániku specializovaných projektových ústavů po roce 1989. Mělo by jít nejen o analýzu komplikovaného prostředí, v němž byla práce architektů těsně provázána s hospodářskými prioritami státu a možnostmi stavebních i výrobních podniků, ale též o co nejúplnější přehled všech továren, které tu byly po druhé světové válce postaveny. Nutno říci, že taková práce už tady měla být dávno.

Lukáš: Už příští rok vyjde publikace věnovaná vývoji a architektuře specifických

VCPD FA ČVUT V PRAZE BUDE NADÁLE ORGANIZOVAT NEJRŮZNĚJŠÍ AKCE PRO VEŘEJNOST.

staveb, které jsou výsledkem industrializace zemědělství: obilních skladišť a sil, a to od jejich počátků na konci 19. století – opět – až po 80. léta 20. století. Lze na nich totiž dobře sledovat právě ony zmíněné obecné principy vzniku průmyslových staveb, nesmírně zajímavé jsou však také lokální hospodářské podmínky jejich vzniku – tedy dějiny rolnického družstevnictví do jeho zestátnění i po něm. Hlavním výstupem bude v závěru projektu, v roce 2020, opět specializovaná online mapa, která shrne syntetizující a vyhodnocující výzkum a poskytne strukturovaný výběr a interpretaci příkladných památek průmyslového dědictví v globálně i lokálně hodnotících souvislostech, doprovázená výstavou a také reprezentativní vícejazyčnou publikací.

Jan: V plánu je toho samozřejmě více, rádi bychom se věnovali tématům dosud spíše opomíjeným a některá bychom si rádi ponechali jako překvapení. Týká se to nejen knih, ale také různých veřejných akcí, protože cítíme, že se téma průmyslového dědictví začíná lehce rozmělnovat, což je škoda.

Dojde v rámci projektu také na mezinárodní spolupráci?

Lukáš: Bez mezinárodní spolupráce se tento typ výzkumu vůbec neobejde. A nejde jen o spolupráci s kolegy na Slovensku, s nimiž nás pojí 74 let ve společném státě, nebo s kolegy rakouskými a německými. Na rok 2018 plánujeme mezinárodní konferenci s pracovním názvem Tvůrci průmyslových

staveb, která umožní konfrontaci poznatků na – přinejmenším – evropské úrovni, neboť průmyslová architektura se, stejně jako průmyslová technologie, vyvíjela globálně.

Co byste vzkázali našim čtenářům? Lukáš:

Aby zůstali i našimi čtenáři.

Jan: Doporučil bych jim sledovat stránky www.industrialnistopy.cz, kde se objevují nejen aktuální informace o průmyslovém dědictví, ale též avíza nejrůznějších akcí a aktivit. ■

VCPD FA ČVUT V PRAZE

Výzkumné centrum průmyslového dědictví bylo zřízeno v roce 2002 při Českém vysokém učeném technickém v Praze, od roku 2010 je pracovištěm Fakulty architektury. Se systematickým mapováním průmyslového dědictví, památek techniky a průmyslu na území České republiky sleduje hlediska historie a teorie architektury, památkové péče a urbanismu, iniciuje alternativní projekty nového využití průmyslového dědictví, které mají odezvu v pedagogické činnosti Fakulty architektury.

Mezioborovým zaměřením VCPD FA ČVUT v Praze usiluje o spolupráci širokého spektra institucí, připomíná historickou zkušenost i cíle udržitelného rozvoje, propojuje aktivity odborné veřejnosti i zaujatých dobrovolných nadšenců. Stálo u vzniku celostátní platformy průmyslového dědictví Industriální stopy.

VÝSTAVA ARCHITEKTURA KONVERZÍ BUDE K VIDĚNÍ I V ROCE 2017.

VCPD FA ČVUT v Praze je členem mezinárodní organizace pro ochranu průmyslového dědictví TICCIH – The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage. vcpd.cvut.cz www.industrialnitopografie.cz www.industrialnistopy.cz

JAN ZIKMUND

- narodil se v roce 1981 v Praze
- studoval teorii a dějiny umění na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, dokončuje doktorské studium na Fakultě architektury ČVUT v Praze v oboru Dějiny architektury a památková péče
- od roku 2008 pracuje ve Výzkumném centru průmyslového dědictví

V LETECH 2014–2016 PROBĚHLA FINÁLNÍ FÁZE REKONSTRUKCE RENESANČNÍHO KOSTELA V HORNÍM MARŠOVĚ.

STAVBU SE PODAŘILO STABILIZOVAT A BYLY DOKONČENY OPRAVY INTERIÉRU.

ZAJÍMAVÁ REKONSTRUKCE

Příběh kostela v Maršově pokračuje

Obnovený kostel Nanebevzetí Panny Marie v Horním Maršově se letos v srpnu slavnostně otevřel veřejnosti. Zchátralý a poničený objekt získala v roce 2006 do vlastnictví obec a společně s Hradní společností Aichelburg jej postupně rekonstruovala. Projekt byl finančně podpořen z více zdrojů, jedním z nich byl grant z takzvaných norských fondů, jenž pokryl významnou část oprav. Obec plánuje využití kostela na kulturní a společenské akce, připravuje také výstavu, která zachytí jeho historii a obnovu.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie se nachází v areálu místního hřbitova. Jedná se o nejstarší zděnou stavbu východních Krkonoš. Původně protestantský kostel navrhl pravděpodobně na konci 16. století italský architekt Carlo Valmadi. Po bitvě na Bílé hoře a odchodu protestantů se stal katolickým, interiér získal barokní výzdobu, například oltář ve tvaru zlatého stromu se sochami světců a ústředním výjevem Nanebevzetí Panny Marie, které je kostel zasvěcen. Důležitým mezníkem v historii stavby byl požár v roce 1868. Oltář a další vybavení se podařilo zachránit. Střecha, jež po zásahu bleskem shořela, byla brzy obnovena, ale ve zdech se objevily výrazné trhliny. Po statickém průzkumu bylo rozhodnuto, že je nutno postavit kostel nový. Objekt začal postupně pustnout a po druhé světové válce přestal být využíván úplně a zůstal bez údržby.

TEXT DAGMAR KOŽELUHOVÁ
FOTO PAVEL KŘIVKA, MAGDA A MIROSLAV BODANŠTÍ

ZÁCHRANU KOSTELA INICIOVALA OBEC HORNÍ MARŠOV A HRADNÍ SPOLEČNOST AICHELBURG.

UNIKÁTNÍ SYSTÉM VZDUCHOTECHNIKY VYUŽÍVÁ PŘÍROZENOU CÍRKULACI VZDUCHU.

Dobrovolnické pokusy o záchranu renesanční památky se objevovaly již v 80. letech, ale dařilo se zajišťovat pouze nejzákladnější opravy. V roce 2004 se kostel nacházel v kritickém havarijním stavu a byly zahájeny záchranné práce. O dva roky později jej získala do vlastnictví obec. Společně s Hradní společností Aichelburg podnikla potřebné kroky k jeho obnově, která byla rozdělena na několik fází. Projekt se zaměřil na stavební a restaurátorskou rekonstrukci hřbitovního kostela, který společně s barokní farou, 400 let starou lípou, barokní sochou sv. Jana Nepomuckého, hrobkou šlechtického rodu Aichelburgů a cennými náhrobky tvoří významný památkový a krajinářský celek.

V letech 2014–2016 proběhla finální fáze rekonstrukce, při níž bylo nutné provést stabilizaci stavby, protože ji ohrožovala vážná statická porucha vyplývající z původního návrhu, který nedostatečně zohlednil kombinaci jednotlivých stavebních prvků. Byly dokončeny opravy interiéru kostela včetně podlah, vestavěných truhlářských předmětů a oltářních barokních soch. Na obnově se podíleli přední restaurátoři a specialisté na problematiku statiky, vlhkosti a kondenzace vzduchu, zasolení zdí, sanace, konzervace dřevěných prvků a bezpečnostního zajištění objektu. Restaurátoři odborně ošetřili a konzervovali kazatelnu a hlavní oltář. Součástí projektu bylo vybudování

unikátního systému vzduchotechniky s využitím přirozené cirkulace vzduchu. V rámci úprav okolí byly opraveny přístupové cesty a kamené schodiště z poloviny 19. století.

Během prací v interiéru byly objeveny části původní výzdoby. Na smíšeném zdivu byla nalezena nejstarší omítka z počátku 17. století, také se podařilo zaznamenat mladší výmalbu z 19. století a na stěnách fragmenty secesní šablonové malby. V prostoru kostela se nalézá soubor kreslených, rytých a malovaných graffiti zahrnující období od 17. století do současnosti. Objevují se na okenních špaletách, na kůru a v oratoři, jedná se především o německé a latinské texty. Často se opakují místní rodová jména s datacemi a křesťanské symboly.

Obec se dlouhodobě snažila získat grant z takzvaných norských fondů. Třetí žádost byla úspěšná a záchrana kostela byla podpořena částkou 12,7 milionu korun. Dotace poskytlo také Ministerstvo kultury a Královéhradecký kraj, vlastními finančními zdroji se zapojila i obec Horní Maršov a Hradní společnost Aichelburg. Obnova areálu je výsledkem dlouholeté snahy místních nadšenců a příkladného přístupu obce. Projekt je od počátku pojmán komplexně, kromě záchrany památky a jejího zpřístupnění nabídne kvalitní společenské, vzdělávací a informační služby, aby se stal regionálním kulturním centrem a živým organismem

naplňujícím současné potřeby obce a regionu. Podařilo se tak navázat na 400 let starou historii renesančního kostela a jeho příběh může dál pokračovat.

Lidi, kteří se na obnově kostela v Horním Maršově podíleli, jsme se zeptali: Co vás zaujalo a potěšilo na obnově kostela v Horním Maršově? Čím je pro vás tato realizace výjimečná?

Pavel Klimeš, Veselý výlet

Záchrana a obnova nejstarší stavby v Krkonoších vzešla z občanské společnosti, od místních lidí a přátel. Za dobrým koncem stojí 29 let hledání partnerů mezi restaurátory, řemeslníky, pracovníky památkové péče, úředníky, lidmi z místní komunity zastoupené jedním předsedou Místního národního výboru a čtyřmi starosty obce a mezi lidmi spravujícími finance pro památky. Při realizaci se neslevilo z vysoké kvality restaurování a stavební výroby. Na konci jsou dobré vztahy mezi zúčastněnými, jako na začátku záchran. Kostel žije podle čtyř vytyčených cílů – záchrana památky, obnova obřadů, místo pro kulturní akce a vytvořený turistický cíl.

Pavel Mrázek, starosta Horního Maršova

Je těžké vtěsnat do několika vět odpověď, která se týká prvního projektu, s nímž jsem se v roce 2008 setkal a provázel mě uplynulých osm let. Běží mi hlavou vzpomínky na první prohlídku, na studium alespoň zá-

BĚHEM PRACÍ V INTERIÉRU BYLY OBJEVENY ČÁSTI PŮVODNÍ VÝZDOBY A SOUBOR GRAFFITI.

RESTAURÁTOŘI ODBORNĚ OŠETŘILI A KONZEROVALI KAZATELNU A HLAVNÍ OLTÁŘ.

kladů potřebných znalostí o památkové péči, restaurování, o dotacích a programech Ministerstva kultury. Vystávají obrazy jednání s pracovníky památkové péče, diskuze nad jednotlivými částmi oltáře v ateliéru restaurátorů, někdy i spory o provedení detailů interiéru. Obavy, že se to či ono nevejde do dotačních kolonek a předpisů. Vše je ale přehlušeno pohledem na výsledek. Tím, že se nejedná jen o realizaci. Z iniciativy několika nadšenců z Hradní společnosti Aichelburg a vlastně za pomoci všech, kteří se na obnově podíleli, máme v obci něco opravdu našeho, něco, co je nejen krásné, ale co nás spojuje napříč generacemi.

Pavel Jirásek, administrátor projektu

Obnova kostela v Horním Maršově byla pro mne projektem radostným. Podařilo se dokončit dílo, o které se usilovalo 40 let. Jeho hlavní protagonisty jsem dlouho znal a jejich nadšení si vážil. Potěšil mne výsledek práce – úžasný interiér, kterému vévodí restaurovaný oltář, mimořádné umělecké dílo raného baroka. Potěšili mne i Norové, jejichž zástupci se projektu aktivně účastnili a z jejichž prostředků, tedy Finančních mechanismů EHP/Norska, se interiér zreštauroval a opravil, a Ministerstvo kultury, které významně přispělo na opravu pláště. Také Ministerstvo financí, z jehož strany jsme cítili spíše oporu, a nikoli jen kontrolu. Zaujal mě hlavně přístup obce. V dnešní

době, kdy se relativizuje téměř vše a duchovní rozměr lidského života je převrstven spotřebou a konzumací všeho druhu, si poměrně malá obec dovolí uskutečnit velký projekt obnovy kostela a také investovat ze svého rozpočtu.

Vladimíra Paterová, Národní památkový ústav Josefov

Ještě v 80. a 90. letech minulého století se zdálo, že jedna z nejvýznamnějších památek Královéhradeckého kraje, kostel v Horním Maršově postavený ve stylu italské renesance, zanikne. Do objektu zatékalo, konstrukce byly staticky narušené a masivním způsobem se v něm rozrostla dřevomorka. Bylo to smutné, vlastník o záchranu objektu neměl zájem, neboť využíval mladší novogotický kostel. Ještě horší však bylo, že kostel nechtěl ani převést na občanské sdružení, které za účelem jeho záchrany vzniklo. Trvalo několik let, než se situace změnila a biskupství kostel převedlo na obec Horní Maršov. Jeho záchranu považují za jednu z nejzdařilejších akcí v Královéhradeckém kraji a splnění mého vlastního snu. Díky skvělé partě v čele se starostou Pavlem Mrázkem se podařilo zachovat příběh kostela, který sloužil lidem více než 400 let, jeho neopakovatelnou středověkou atmosféru i vzkazy z minulosti.

Mikuláš Hulec, architekt

Kostel je výjimečný z několika důvodů. Protestantští věřící si jej nechali

vystavět na začátku 17. století italským architektem Carlem Valmadim, jehož středomořský rukopis je zřetelný především v arkádovém klenutém interiéru. Kombinace subtilních sloupů a bočních empor s mohutnou valenou klenbou hlavní lodi však měla za následek vážnou statickou poruchu, kterou se podařilo stabilizovat až při této poslední rekonstrukci. Evangelíkům však jejich unikátní stavba dlouho nesloužila – během třicetileté války byla samozřejmě katolizována. Později, po druhé světové válce, zůstala ladem bez údržby. Známy osud mnoha pohraničních kostelů. Radostná a zajímavá byla spolupráce při obnově zanedbaného a poničeného kostela především díky tomu, že se uskutečnila jen a jen zásluhou osvědčených, vzdělaných a zapálených místních lidí – obce Horní Maršov, spolku Veselý výlet a dalších. Ti po léta sháněli korunu po koruně, grantové a jiné příspěvky, zajišťovali projekty a dohlíželi na celou obnovu památky. Zdá se, že péče o věci veřejné se přece jen občas vrací na ta správná místa.

Jiří Kobr, řezbář

Kromě osobních důvodů, protože z kraje pocházím a kostel znám od dětství, mě potěšila také možnost realizovat se v nebývalé míře profesně. Rekonstrukce postav andělů pro hlavní oltář byla pro mne práce snů. Za výjimečnou považuji také vstřícnou spolupráci mezi týmy restaurátorů a investorů.

OBNOVA KOSTELA BYLA PODPOŘENA TAKÉ Z TAKZVANÝCH NORSKÝCH FONDŮ.

ZNOVUOTEVŘENÍ KOSTELA V SRPNU 2016 PROVÁZEL BOHATÝ KULTURNÍ PROGRAM.

Kateřina Krhánková, restaurátorka

Tato realizace je pro mne opravdu výjimečná. Kostel znám od dětství. Byla jsem na začátku projektu, v průběhu i při jeho dokončení. Na obnoveném kostele se mi líbí, že neztratil nic ze své autenticity. Výmalba z 19. století působí „staře“ a přitom se jedná skoro o 95% rekonstrukci maleb. Když člověk vejde do kostela, má pocit, že je ve skvělé kondici, a nevnímá, že byl nedávno komplexně obnoven.

Magda a Miroslav Bodanští, restaurátoři

Restaurování kostela v Horním Maršově pro nás bylo výjimečné svým rozsahem, kdy jsme v relativně krátké době postupně obnovovali celý plášť a následně také veškeré omítkové povrchy včetně výmalb v interiéru. Byli jsme velmi rádi, že jsme měli možnost podílet se na znovuoživení tohoto objektu, který díky historickým událostem upadal postupně v zapomnění a dlouhou dobu chátral. Potěšila nás velmi dobrá spolupráce se všemi, kteří se na opravě podíleli, s iniciátory obnovy, se zástupci obce a pracovníky památkové péče. Díky této spolupráci se podařilo kostel vzkřísit a zároveň zachovat jeho autentickou podobu. Vlastní restaurování bylo provázeno řadou zajímavých poznatků ze stavební historie kostela, například v interiéru byly nalezeny fragmenty renesančních maleb, které dokládaly původní bohatou

výzdobu. Během redukce nesoudržných druhotných vrstev bylo na renesančních omítkách odhaleno velké množství dobových nápisů a kreseb provedených červenou hlinou nebo rytých do omítky. Nápisů často obsahovaly jména konkrétních osob z místního regionu, které se účastnily bohoslužeb.

Michal Šrůtek, restaurátor

Vždy když člověk stráví na jednom místě delší čas, začne trochu jinak a intenzivněji vnímat jeho působení. V tomto kostele jsem před více než 10 lety prováděl průzkum. Znal jsem jeho téměř katastrofální stav, několikrát jsem pomohl při jeho opravách, tak jsem měl čas se s ním a místem sžít. Navíc práce na podzim v hřbitovním kostele s matně svítícími okny obklopeném svíčkami osvětlenými hroby a opadanými stromy je zážitek sám o sobě. Připadal jsem si s ním čím dál více spojený a byl jsem v něm rád. Zasažení stavby do hor a přírody Krkonoš tomuto pocitu čistoty jen přidává. Řekl bych, že místo ocenilo péči, kterou jsme mu věnovali. Ne vždy mám pocit, že se dělá něco, co má úplně smysl. Tady o tom vůbec nepochybuji. Ani se příliš nespěchalo, byl teplý rok a pracovat se dalo s použitím topení až do prosince. Příroda, místo a lidé kolem spolupracovali. Nenastaly žádné velké komplikace. Odvedli jsme práci tak, jak jsme dovedli nejlépe. Tak to ale spoň cítím já. ■

FOTOREPORTÁŽ

FOTO MUZEUM UMĚNÍ OLOMOUC

Deset let ke slávě a chvále

Idea muzea olomoucké arcidiecéze se objevila před více než 100 lety a v 80. letech vznikla představa bývalého kapitulního děkanství jako sídla galerie. Nejprve ale musel přijít rok 1989. Zástupci církve a státu založili muzeum v roce 1998. Jeho realizace byla svěřena Muzeu umění Olomouc. Arcidiecézní muzeum se slavnostně otevřelo v roce 2006. Získalo cenu Europa Nostra a označení Evropské dědictví. K letošnímu výročí připravilo reinstalaci stálé expozice Ke slávě a chvále s podtitulem Tisíc let duchovní kultury na Moravě. Vznikla kvalitní architektura, významné místo je zpřístupněno a zásluhou spolupráci naplňuje špičková instituce.

NÁZOR

Arcidiecézní muzeum podle HŠH architekti

Vyhráli architektonickou soutěž, propojili bývalé kapitulní děkanství se Zdíkovým palácem a nenarušili siluetu Olomouckého hradu. Svůj návrh charakterizovali tak, že ve staré skořápce rozeseli nové ocelové a betonové organismy, které mohou v čase přibývat, ubývat nebo být nahrazeny jinou vnitřní tkání pro nový život. Zeptali jsme se autorů i současných uživatelů, zda prověřila desetiletá existence Arcidiecézního muzea jeho architektonickou podobu a jak realizaci vnímali při slavnostním otevření a jak dnes.

Petr Hájek
HŠH architekti

Pokud se na Arcidiecézní muzeum budeme dívat z pohledu provozu, tak

nemusely být provedeny žádné podstatné úpravy a vše funguje v původně navržené podobě. Pokud se na stavbu budeme dívat z pohledu architektury, tak podle mého názoru příliš neze-

stárla. Myslím tedy, že muzeum v této krátké zkoušce časem obstálo dobře. Co se týká obrazu instituce, je stále výborně vedená a má výbornou pověst. To vnímám dnes i tenkrát stejně.

Tomáš Hradečný
HŠH architekti

Architekturu muzea by měli primárně hodnotit její uživatelé, to znamená provozovatel a návštěvníci. Pokud jsem měl možnost provádět nějaké skupiny nebo mluvit s návštěvníky, byli vesměs překvapeni rozlehlostí expozice a současně propojením historického prostoru s moderní architekturou tvořící pozadí uměleckým sbírkám. Po celou dobu projektového a realizačního procesu jsem vnímal především opravdové zánícení všech zúčastněných směřující k nejlepšímu možnému výsledku s puncem trvalé hodnoty. S tímto vědomím jsou mé dnešní pocity shodné s těmi při otevření. Zaznívá-li občas otázka, jakým způsobem se podařilo dosáhnout finálního provedení, odpovídám stručně: investor hledal nejlepší řešení prostřednictvím architektonické soutěže a jejímu vítězi svěřil roli generálního projektanta.

Jan Šépka
HŠH architekti

Pokud mohu sledovat aktivity Arcidiecézního muzea, tak se domnívám, že samotná idea byla naplněna, a stejně tak mohu alespoň z někte-

rych reakcí usuzovat, že i architektonické ztvárnění přijala veřejnost i zástupci investora a dnes provozovatele pozitivně. Před 10 lety jsem byl příliš zahleděný do řešení detailů a nedokázal jsem se již dívat na celek. Měl jsem neustále pocit, že by bylo potřeba ještě dodělat některé detaily, které se chystaly v chvatu, aby bylo vše hotovo do otevření muzea. S odstupem času již tyto prvky nevnímám a přiznám se, že si již ani nepamatuji, co přesně jsem chtěl dodělat. Čas tedy sehrál alespoň u mě velkou roli, dovolil mi dívat se na muzeum s odstupem a znovu vnímat především celkovou architektonickou koncepci. Vážím si tedy toho, že jsem se mohl se spoustou skvělých lidí podílet na takové stavbě, a to i po 10 letech, kdy se uskutečnila letošní reinstalace, která navazuje na původní koncepci, a navíc ji v některých místech i zajímavě rozvíjí.

Pavel Zatloukal
emeritní ředitel Muzea umění Olomouc

Již z vyhodnocení architektonické soutěže na rekonstrukci Arcidiecézního muzea bylo zřejmé, že vítězný návrh je ze všech dispozičně nejkonceptnější. Například z hlediska spojení dvou částí areálu nově vytvořeným podzemím. Autoři navíc zvolili čisté a jasné architektonické pojetí rozvíjející jak scarpovskou stopu, tak intence vídeňské památkové školy – do detailu zachránit dochované

a nově vkládané připojit s důsledně dodržanou elegantní distancí. Dlouhá léta jsme pak s kolegy z muzea (nezřídka denně) a s autory na stavbě intenzivně spolupracovali. Jsem s ní tedy úzce spjatý. Pár drobností by pochopitelně mohlo být jinak; bude-li zájem a prostředky, nebude jistě problém časem to provést. Celek je však neobvykle zdařilý a letošní nová instalace to jen umocnila.

Miroslav Kindl
vedoucí oddělení Arcidiecézního muzea Olomouc

Slavnostní otevření muzea jsem prožíval ještě jako student olomoucké katedry dějin umění. Ačkoli jsem přípravu i realizaci rekonstrukce sledoval, byl jsem z finální podoby upřímně nadšený. Architektům se podařilo propojit moderní architekturu s geniem loci historických budov a samotného místa. Dost možná vytvořili prostor pro vnímání nového genia loci. S Rayem Bradburym sdílím názor, že naprostá dokonalost vede k totální prázdnotě. Ano, sem tam se objeví problémy, které mohla rekonstrukce vyřešit jinak. Občas si s kolegy postěžujeme na ten či onen detail. Vždyť v prostorách, které ti nejněvnější návštěvníci vnímají nejvýše několik hodin v roce, trávíme podstatnou část svých životů. Práce na nové podobě stálé expozice kurátorům nabídla možnost prověřit, do jaké míry mohou s tímto prostorem kreativně pracovat. Architekt Jan Šépka vyvrátil obavy

ze zakonzervovaného prostoru, který nedovolí žádné nové vstupy. Stavba stárne, expozice se precizuje. Desetiletá existence muzea rozhodně potvrdila kvality jeho architektonické podoby. Vnímám jej stále jako mimořádný příklad muzejní architektury, se kterou je radost pracovat. V blízké budoucnosti se ji chystáme prověřit intervencemi současného umění.

Martina Mertová
Za krásnou Olomouc

Odpověď z pozice členky spolku se bude mírně lišit od osobního pohledu na věc. Arcidiecézní muzeum, potažmo Muzeum umění, vychází aktivitám spolku již tradičně vstříc formou spolupřátelství četných akcí. Bezplatný pronájem, nebojím se říct, luxusního sálu Mozarteum pro spolkové konference, promítání a zejména desítky besed s předními architekty, urbanisty a teoretiky jistě zvyšuje prestiž těchto akcí. Arcidiecézní muzeum se například stalo se svou noblesní kulisou také aktérem demonstrace proti obávané Šantovka Tower, kterou spolek zorganizoval v roce 2013. Příslovečná noblesa a klid, které se dají jistě vykládat i jako přednost, ve skutečnosti snižují atraktivitu místa. Potenciál prostor kavárny a exteriérů nádvoří stále zůstává nevyužitý. Tak krásný kus města, kde si člověk nemůže zaparkovat kolo a kde děti nesmí běhat po trávě, bude pro skupinu uživatelů spjatých s neziskovým sektorem vředy málo „friendly“. ■

Z MĚST A OBCÍ

BUŠTĚHRAD

Obnovená hřbitovní zeď

Na konci září tohoto roku město dokončilo opravu zdi buštěhradského hřbitova, na kterou obdrželo příspěvek od Ministerstva zemědělství z dotačního programu Udržování a obnova kulturního dědictví venkova. Hřbitov v Buštěhradě se nachází na jihovýchodním okraji města. Má zhruba trojúhelníkovou dispozici s jedním zkoseným rohem, v němž se nachází vstupní brána. Hřbitovní zeď je vzhledem ke své značné délce výraznou místní dominantou. Stejně jako vstupní brána se zřejmě ještě barokními omítkovými volutami, které jsou výrazným architektonickým a estetickým prvkem. Kromě vstupní brány je zeď bez dekorativních detailů, její stáří je odhadováno na konec 19. století a není památkově chráněna. Opravy se prováděly z vnější strany. V některých úsecích byla starší omítka již velmi poškozená či úplně opadaná. Byla proto osekána a nahozena nová, s hrubou strukturou. Opraveny byly také hlavice pilířů z umělého kamene. V plném rozsahu pak bylo třeba provést nový vápenný nátěr přírodního odstínu.

www.mestobustehrad.cz

Daniela Javorčková

CHOMUTOV

Nové fasády chomutovských domů

Chomutovské historické domy postupně získávají nové fasády. Vedle města se do oprav pouštětí stále častěji i soukromí vlastníci. Napomáhají tak spoluvytvářet celkové vnímání města. Letos dostal novou fasádu například dům bývalého řeznictví vedle kostela sv. Ignáce. Kdysi měšťanský dům pochází ve své podzemní části ze 14. století. Byl zásadně přestavěn v 16. století a na konci 19. století zvýšen o druhé patro. Renesanční fasáda byla převrstvena klasicistní. Dlouho čekala na opravu také fasáda galerie Špejchar. Vnější opravy se dočkaly i dva domy čp. 99 a 155. Oba jsou dnes užívány jako kanceláře magistrátu. Do 19. století byla v domě čp. 99 městská šatlavna, která byla po zrušení upravena na hospodu s názvem V kriminále, fungovala do roku 1945. Dům čp. 155 byl součástí měšťanského pivovaru, kde se vařilo chomutovské pivo až do roku 1902, než byl postaven nový pivovar. Nové dveře, interiéry a opravené průčelí má i budova bývalého kina Praha.

www.chomutov-mesto.cz

Jan Řeďing

IVANČICE

Kříže se vrací do krajiny

Město slavnostně vrátilo restaurovaný kříž zpět do krajiny. Opravený kříž nalezneme u cesty z Budkovic do Řeznovic, kde jej v roce 1865 nechala postavit rodina Šlapanských. Do roku 1942 nebyl v Budkovicích totiž hřbitov. Zesnulí se pohřbívali na hřbitově v Řeznovicích. A právě u tohoto křížku probíhalo poslední rozloučení se zesnulým. Smuteční průvod pak zesnulého doprovázel po překročení silnice z Ivančic do Polánky vozovou cestou na hřbitov do Řeznovic. Opravený křížek nyní může opět sloužit k zastavení, odpočinku u něj, orientaci, rozjímání a vzpomínce na doby minulé, kdy kolem jezdilo pouze několik koňských povozů. V letošním roce tak byl vrácen do krajiny již třetí opravený křížek. Drobných sakrálních staveb je přitom na Ivančicku více než 50. Město o nich nyní připravuje novou publikaci.

www.ivancice.cz

Město Ivančice

Přinášíme aktuality z míst, kde se aktivně věnují péči o kulturní dědictví. Uvedené texty jsou publikovány v rámci mediální spolupráce redakce s městy a obcemi.

NOVÝ JIČÍN

Knihovna září novotou

Budova městské knihovny prošla další etapou rekonstrukce. Vila, kterou si nechal postavit továrník Ferdinand Czeiczner v roce 1910, má opravenou fasádu a nové klempířské prvky. Práce přišly na téměř 1,7 milionu korun. Dalších 300 tisíc korun stálo restaurování osmi váz na zábradlí terasy. Na obnovu památkově chráněného objektu přispělo 133 tisíc korun rovněž Ministerstvo kultury. Poškozená místa na fasádě byla vyspravena maltou. Odpadlé pískovcové a kamenné části na budově byly doplněny. Zdi se vyčistily tlakovou vodou a byly ošetřeny trvanlivou barvou. Vyměnily se okapy, zábrany proti holubům, úchyty svodů a venkovní parapetní desky. S obnovou budovy, která byla v roce 1995 prohlášena za kulturní památku, začal Nový Jičín před dvěma lety. V roce 2014 se zrestaurovaly dvě vazy v zahradě knihovny. Jejich obnova stála 208 tisíc korun. Z toho 80 tisíc korun bylo uhrazeno z dotace Ministerstva kultury. Vloni byla za necelých 600 tisíc korun rekonstruována terasa a fasáda na severovýchodní straně objektu.

www.novy-jicin.cz

Václav Herold

ÚSTÍ NAD LABEM

Obnova pomníku padlým

Město za podpory Ústeckého kraje zahájilo obnovu pomníku padlým v druhé světové válce a rekonstrukci okolí pomníku na Školním náměstí v areálu parku v Předlicích. Do konce letošního roku se památník dočká kompletního zrestaurování. To by mělo přispět k důstojnému zachování památky obětem druhé světové války pro současné i budoucí generace. Zlepší se i estetický dojem přilehlého parku a posílí se také sounáležitost obyvatel s místem. Celkové náklady projektu jsou plánovány na 57 tisíc korun a budou podpořeny dotací z Programu na záchranu a obnovu drobných památek a architektury dotvářející kulturní krajinu Ústeckého kraje. Z tohoto programu je rovněž podpořen další projekt obnovy památky v Předlicích před kostelem sv. Josefa, a to oprava kamenného kříže Ježíše Krista. Projektem chce město zabránit jeho nevratnému poškození. Restaurátorské práce by měly být dokončeny na konci tohoto roku.

www.usti-nad-labem.cz

Michal Končal

ŽATEC

Město chmele

Žatec je nejen historické město, které se pyšní řadou kulturních památek, ale také město s nejčetnější koncentrací staveb spojených se zpracováním chmele. V průběhu 19. století se dějiny Žatce úzce prolínaly právě s rozvojem chmelařství. Budovaly se sušárny a sklady chmele, díky kterým město bohatlo a začalo se stavebně rozvíjet. Chmelařské objekty vznikaly v samotném centru a jejich výška, půdorys i charakter uličních průčelí podléhaly přísné regulaci. V rámci zástavby nesměly působit rušivě a jejich vzhled musel korespondovat s podobou ostatních objektů. V souvislosti s materiálovým řešením vnitřních konstrukcí tak vznikl ojedinělý typ žateckého chmelového skladu. Jeho uliční průčelí architektonickým ztvárněním, okenními otvory běžné velikosti i provedením slohových prvků na fasádě v podstatě imituje městský dům. Odlišuje se pouze některými detaily – vysokými komíny k odvodu spalin a podobou střešních partií. Tyto funkčně industriální stavby vytváří specifickou atmosféru města a dotvářejí jeho panorama. Množství chmelařských staveb a jejich autenticita jsou důvody, proč se Žatec rozhodl ucházet o zápis do Seznamu UNESCO.

www.mesto-zatec.cz

Město Žatec

DŮLNÍ ČINNOST POSUNE MĚSTO. PLÁN JE ROZLOŽEN DO 100 LET.

SETKÁNÍ S KRISTEREM LINDSTEDTEM

Jak posunout město o tři kilometry. Příběh Kiruny

Laponské město Kiruna ležící za polárním kruhem na severu Švédska vzniklo na přelomu 19. a 20. století díky bohatému nalezišti vysoce kvalitní železné rudy. Její stále pokračující těžba zapříčinila, že se město v současnosti přesouvá. Projekt je plánován na několik desítek let a je do něj zapojeno nejen vedení města a státní důlní společnost, ale rovněž architekti, sociální antropologové i samotní obyvatelé. Pokud bude severský projekt úspěšný, může se stát inspirací například pro města řešící podobnou situaci způsobenou klimatickými změnami.

V mezinárodní soutěži na plán přesunu Kiruny uspěla architektonická společnost White ze Stockholmu a Ghilardi + Hellsten Arkitektur z Osla. S Kristerem Lindstedtem, architektem a partnerem ve White, jsme se setkali na konferenci reSITE, která se tentokrát věnovala vlivu různých forem migrace na podobu a fungování měst. Hovořili jsme o vizi lepší Kiruny a jejím naplňování. V České republice je zdánlivou paralelou město Most, jehož demolici se podrobně věnují letošní Zprávy památkové péče č. 3 a v dubnu vydaná kniha Matěje Spurného Most do budoucnosti s podtitulem Laboratoř socialistické modernity na severu Čech. Rozhovor s Kristerem Lindstedtem ukázal, že přístup ke Kiruně je jiný.

Kiruna je poměrně mladé průmyslové město. Zaslouží si být zachráněna? Jaké jsou výhody a nevýhody vašeho projektu nazvaného Kiruna navždy?

Kiruna by jinak zanikla, což by byla samozřejmě pohroma pro její obyvatele. Z hlediska důlního průmyslu by bylo jednodušší Kirunu nestěhovat. Když se zamyslíte nad městem samotným, tak se mnoho věcí ztratí, například historická kontinuita budov a lidí, kteří k nim mají vztah. Tyto vazby se zpřetrhají. Na druhou stranu je možné vypořádat se s novými výzvami. Stará Kiruna je dost rozptýlená a žije se na velké ploše. Nyní se lidé mohou sestetřhovat a být si blíží a pak lze například zajistit kvalitní veřejnou dopravu. Když v roce 1900 vznikla původní Kiruna,

NEJSTARŠÍ STAVBA KIRUNY BUDE KOMPLETNĚ TRANSEROVÁNA. KOSTEL SE ZNOVUPOSTAVÍ V NOVÉ ČÁSTI MĚSTA.

náměstí a veřejná místa nehrála tak důležitou roli. Nyní je možné to změnit.

Jaká je vaše definice nového a transferovaného města? Je mezi nimi rozdíl?

To je zajímavá otázka. Rozdíl je obrovský. V našem případě známe lidi, kteří se do města přestěhují, a můžeme se jich na mnoho věcí zeptat. Máme konkrétní komunitu a jejího ducha. V novém městě musíte obojí vytvořit.

Co podle vás tvoří identitu Kiruny?

Zprv je to intenzivní vazba zdejších obyvatel na přírodu. O víkendech je Kiruna prázdná a lidé tráví čas venku různými aktivitami. Tato blízkost přírodě je zcela určitě součástí jejich identity, kterou chceme rozvíjet, například navrhovanými zelenými koridory. Zadruhé se jedná o identitu města coby globální vesnice. Místo, kde lidé z různých zemí žijí spokojeně pohromadě, takový malý New York. Tuto část identity se snažíme podporovat vytvářením veřejných míst a institucí, kde se nejrozličnější lidé mohou potkávat. Za součást identity také považuji budovy starého města, se kterými počítáme, ať již v jejich celistvosti jako v případě kostela, nebo při zachování některých částí jako v případě věže radnice.

Proces přemístění Kiruny zahrnuje dvě hlavní strategie. Zprv transfer některých pamětihodností na nové místo a zadruhé demolici a znovupoužití materiálů ze zbořených budov v novém městě, které bude v bez-

pečné vzdálenosti od dolu. Jaký je poměr mezi záchranou a destrukcí? Poměr je, že, zcela jasně ve prospěch nového. Na základě dohody mezi městem a důlní společností bude transferováno pouze 21 budov. Jako architekti doufáme, že po přemístění těchto kulturně významných objektů začne fungovat transfer obytných domů, jelikož je to levnější. Majitelé domů si řeknou, že mohou ušetřit peníze a nechají dům přemístit. Pak by se mohl zvýšit poměr ve prospěch zachovaných staveb.

Proč se vybrané budovy přemísťují? Nebyla by pro architekty větší výzva postavit nové?

Nových budov bude dostatek, takže zachování některých starých je dobrá

ARCHITEKT KRISTER LINDSTEDT NA reSITE 2016

PLÁNUJE SE PŘESUN 21 STAVEB.

věc. Oblast s výlučně novými budovami je monotónní a nemá ducha.

Do jaké míry je veřejnost zapojena do rozhodování o tom, které budovy budou zničeny a které transferovány?

Doposud jsme využili informace směřované od obyvatel Kiruny nám, architektům. Naši kolegové, sociální antropologové, strávili v Kiruně nějakou dobu, kdy se potkávali s lidmi a vedli s nimi rozhovory. Hlavní plán reflektoval názory a představy místních obyvatel. Další krok je navrhnout náměstí. Zorganizovali jsme workshopy s lidmi různých věkových skupin a vedli s nimi dialog o funkci a náplni veřejného prostoru. Zajímalo nás, co by se mohlo a mělo na náměstí a v jeho okolí odehrávat a čemu by se mělo otevřít. Zpět k vaší otázce: těch 21 budov bylo vybráno na základě dohody mezi městem, tedy jeho zvolenými představiteli, a důlní společností. Jak jsem již naznačil v předešlé odpovědi, doufáme, že obyvatelé Kiruny rozhodnou o transferu dalších budov.

Soutěže se zúčastnilo 57 týmů z celého světa. Proč si myslíte, že váš projekt zvítězil?

Myslím si, že většina návrhů zohlednila pouze první očividný aspekt, o kterém jsem mluvil – blízký vztah k přírodě. Proto byla navržena různá rozšíření Kiruny, která pak přestala být městem, jednalo se spíš o domy zasazené do přírody. My jsme se snažili najít a zachytit urbanistické kvality Kiruny. Pravděpodobně jsme zvítězili díky to-

KIRUNA JE STARÁ VÍCE NEŽ 100 LET.

muto pragmatickému pohledu na Kirunu. Dále jsme nové město umístili do bezpečné vzdálenosti od dolů a zajistili spojení se starým městem, to bylo v našich diskuzích a přemýšlení důležité. Náš projekt lze také charakterizovat spíše jako strategii než konečný plán města. K návrhu jsme zaujali flexibilní přístup, protože jsme si vědomi, že budoucnost může přinést celou řadu změn. Jako poslední aspekt bych uvedl velmi kvalitní grafické zpracování.

Projekt Kiruna navždy bude trvat desetiletí. Počítá se s vámi i nadále?

Nevím, to je otevřená otázka. V zadání soutěže byla závazná spolupráce vítězného týmu s městem a to se stoprocentně děje. Kdyby jeho představitelé nebyli spokojeni, rozloučili by se s námi. Hlavní část, na které jsme pracovali téměř čtyři roky, je ukončena. Nyní navrhujeme veřejná místa. I když se role urbanistů bude postupně zmenšovat, byl bych rád, když bychom mohli nadále radit a pomáhat až do roku 2023, kdy má být plánování ukončeno.

Máte ve vaší profesní kariéře čas na jiné projekty?

Kiruna mi zabrala hodně času, ale dělo se tak po určitých etapách. Záleží vždy na tom, co je potřeba udělat. Nyní trávím většinu času spoluprací na dvou zajímavých projektech ve Stockholmu. Doufám, že od podzimu budu opět více zaneprázdněn Kirunou.

Žil jste v nějaké etapě projektu v Kiruně?

Z BUDOVY PŮVODNÍ RADNICE BUDE VYUŽITA NA NOVÉM NÁMĚSTÍ VĚŽ JAKO UPOMÍNKA NA KIRUNU Z 20. STOLETÍ.

Ano, ale ne souvisle. Střídám Kirunu a Stockholm, kde mám rodinu a další rozpracované projekty. V současnosti trávím v Kiruně jeden týden v měsíci.

Kolik železné rudy zbývá v této oblasti? Jak dlouho bude důlní činnost pokračovat?

Když se zeptáte představitelů důlní společnosti, odpoví vám, že nevědí. Nicméně rudná žíla je poměrně dlouhá a 100 metrů široká. Nyní zasahuje pod město zhruba v hloubce jednoho kilometru. Místo, které způsobuje současné sesuvy, a tím bezprostřední ohrožení Kiruny, je 1 350 metrů pod povrchem. Rudná žíla je čistší, čím jde hlouběji a je nákladnější ji vytěžit. Neví se, jak hluboko zasahuje, ale je to pravděpodobně velmi hluboko. Údajně se jedná o největší podzemní naleziště železné rudy. Nyní ale cena železa klesá, což má vliv na těžební průmysl.

Přemístit město musí být finančně náročné.

Stojí to mnoho peněz, ale financování je zajištěno z let, kdy zisky byly vysoké. Důlní společnost počítá s přemístěním města.

Záznam přednášky How We Moved a City – Kiruna Story architekta Kristera Lindstedta lze zhlédnout na YouTube, kde reSITE uvádí videa a rozhovory ze svých konferencí. Nezisková organizace reSITE působí na pomezí urbanismu, architektury, politiky, kultury a ekonomiky. Jako mezinárodní platforma podporuje výměnu a sdílení nápadů a řešení, jak vytvářet odolná a konkurenceschopná města pro 21. století. Mediálním partnerem reSITE 2016 je portál PROPAMÁTKY. www.resite.cz

Co se stane s vytěženou oblastí?

Plánuje se tam vytvoření důlního parku, veřejného prostoru, kde není možné stavět kvůli sesuvům, ale pro volnočasové aktivity je bezpečný. Využití vytěžené oblasti bylo naplánováno již dříve a nespadá do našeho projektu Kiruna navždy.

Vyvíjelo by se plánování jinak, kdyby důlní společnost byla soukromá?

Myslím, že ano. V obecné rovině by to bylo podobné. Ve Švédsku mají důlní společnosti povinnost kompenzovat lidem ztrátu půdy. Velmi důležitá je skutečnost, že důlní společnost vlastní stát, a především, že je státní již více než 100 let. Během této doby si vybudovala pověst založenou na zodpovědnosti a péči o obyvatele. Dále je to věc důvěry. Lidé důlní společnosti věří, což není běžné. Zde lidé věří důlní společnosti více než politikům. Myslím si, že důvěra a dobrá pověst vycházejí z toho, že se jedná o státem vlastněnou firmu, z její stability a jasného směřování. Je to pouze má domněnka, ale myslím si, že je to důležité. ■

CO SI MYSLÍ NAŠI DÁRCI?

V průběhu roku jsme se ptali lidí, kteří svými dobrovolnými dary finančně podporují práci celé redakce PROPAMÁTKY, jak naši činnost a projekty vnímají.

Oceňuji a vážím si vašeho objektivního přístupu k hodnocení aktivit v péči o památky i podávání aktuálních informací. Pavel Hušek	Držíme palce vaší bohubilé činnosti a přejeme vše dobré do dalších dnů a let! Edita Vlčková	Moc vám děkuji za vaši práci. Tereza Jakoubčová
Díky za to, co děláte, ať se daří. ☺ Hana Ježková	Nechte dobrou stopu těm, co po vás přijdou, aby si vás vážili, a to, co vy uděláte, jim bylo k užítku, jako je nám práce našich předků. Anna Oplatková	Vaše práce je jedinečná. Ať se vám daří vše dále rozvíjet, ať je to k ještě většímu dobru a užítku. Petr Starčevič
Přeji hodně úspěchů ve smysluplné práci. Hana Řezníčková	Jen tak dál... Jiří Tošner	Vidím u vás velký potenciál naladit veřejné mínění k účtům k poctivé řemeslné práci našich předků. Eva Bednářová
Jsem s chodem organizace i portálu naprosto spokojen a držím palce! Jan Štěpánek	Jsem ráda, že existujete. Vaše informace jsou pro vlastníky památek užitečné. Hana Tomková	Držím vám palce... Barbora Solperová
Děkuji za to, že jste!!! Simona Kopecká	Držte se!!! :) ... neb já vám i nadále držím palce a děkuji za šíření osvěty, informací o dění kolem památek, za vaše nadšení a zodpovědnost. Lea Luxemburgová	Vážme si památek. Vaše práce je smysluplná a záslužná. Děkuji za ni. Milan Hanuš
Pro mě je důležité, že na vás mohu v terénu kontaktovat lidi, kteří mají o staré objekty zájem. Dorota Havlíková		Moc vám fandím a jsem ráda, že existujete a věnujete se právě této činnosti. Svatava Burešová

KLUB
PROPAMÁTKY

klub.propamatky.info

MÁME VYBRÁNO

konference o financování památek | 30. května 2017
klášter dominikánů v Praze

www.mamevybrano.cz

HLAVNÍ PARTNER PORTÁLU

Pálené tašky značky TONDACH navazují na tisíciletou tradici používání tohoto druhu střešní krytiny, z čehož vyplývá závazek uchovávat ráz střešní krajiny zejména z pohledu materiálu a tvarů také do budoucna. Výrobky

této značky mají nejdelší záruku na základní střešní tašky vyráběné u nás, a to 33 let. Životnost pálených tašek ale činí až 100 let.

www.tondach.cz

ODBORNÍ PARTNEŘI PORTÁLU

Zajistíme likvidaci dřevokazného hmyzu v historických stavbách prostřednictvím horkého vzduchu.
www.thermosanace.eu

Ovládáme řemeslo ručně sypané, historické, ostře pálené, probarvené keramické dlažby.
www.historicka-dlazba.cz

Prověřené maltové směsi pro památky a řešení vlhkostních problémů u historických objektů
www.mc-bauchemie.cz

Od roku 1991 dodáváme izolační systémy i do historických budov.
www.ciur.cz

Kvalitní minerální nátěrové systémy pro restaurování a obnovu památek
www.keim.cz

Využijte našich zkušeností s osvětlením historických budov.
www.erco.com

Kvalitní česká okna a dveře s tradicí od roku 1926 – repliky špaletových oken i historických dveří
www.janosik.cz

Odborný veletrh PAMÁTKY – MUZEA – ŘEMESLA pořádá INCHEBA EXPO PRAHA s. r. o.
www.incheba.cz/pamatky

Znáte důvěryhodné a seriózní společnosti, které působí v oblasti obnovy a péče o památky u nás? Dejte nám o nich vědět.

Čtvrtletník portálu PROPAMÁTKY
Ročník 5, číslo 4, vychází: 4x ročně
Vydává: Institut pro památky a kulturu, o.p.s.
Editor: Jan Červinka

Redakce: Dagmar Koželuhová, Zuzana Richterová, Zbyněk Konvička, Aleš Kozák, Jindřiška Kukrálová, Milan Daněk
Jazyková redakce: Lenka Kuboušková

Grafická úprava: Jiří Pobřísko a Jan Štůrc
Evidenční číslo: MK ČR E 208 18
© Institut pro památky a kulturu, o.p.s.
E-mail: redakce@instituteu.cz